

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. IV. Aliæ rationes expenduntur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

curitatem procurator, quid tibi prodest si pater familias non accipit? Procurator sum, seruus sum; vis tibi dicam, vive quomodo vis, Dominus te non perdet. Securitatem tibi procurator dedit; nihil valet securitas procuratoris; utinam tibi Dominus securitatem daret, & ego te securum facerem: Dominus enim securitas valet, etiamsi non sum, mea nihil valet, si ille noluerit. Cum ergo Deus securitatem non promiserit quamcumque opinionem probabilem sequentibus, nec ullum huius dogmatis in Scriptura aut Sanctis Patribus extet vestigium; & illud ratione firmâ probari non possit, imò potiùs rationi videatur contrarium, ut infra patebit, manifestum est illud à novorum Theologorum & Casuistarum suffragio non posse omnimodam securitatem & firmitatem habere, quæ morale omnem excludat formidinem, quæve operantem ex opinione minùs probabili, in concursu probabilioris, à peccato excuset. Unde Laetantius libro tertio capite decimo tertio rectè admonet: *Ne trahamur auctoritate cuiusquam; sed veritati potiùs accedamus.* Et subdit: *Nullus hic temeritati locus est: in certum stultitia pena subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit.*

Adde novorum Theologorum & Casuistarum auctoritatem & suffragium, non posse ultra probabilitatis sphaeram aliquam sententiam evadere: unde quamvis prædicto dogmati accedat extrinsecum illorum suffragium, semper remanet intra limites & terminos probabilitatis; subindeque morale certitudinem causare nequit, nec omnem formidinem & dubietatem practicam à conscientia expellere: nam, ut supra dicebamus, sicut ex contingenti solùm contingens, ita & ex probabili & fallibili non nisi probabile & fallibile sequi potest.

Ex quo patet, iudicium reflexum de probabilitate sententiæ minùs probabilis, in concursu probabilioris, non posse certificare conscientiam de rectitudine operationis, & omnem formidinem ac dubietatem de malitia eius excludere: dubietas enim & formido non possunt excludi, nisi per aliquod principium firmum & certum: Sed istud dogma Adversariorum: *Sequens quamcumque probabilem sententiam, tuto operatur vel qui incedit probabiliter, tuto incedit, non est certum aut firmum, sed dubium, incertum, & duntaxat probabile & opinabile, ut jam ostendimus: Ergo, &c.*

Confirmatur primò: Dubitatio debet semper tolli per aliquid certius eo de quo dubitatur. Sed prædictum dogma Adversariorum non est certius eo de quo dubitatur, putà *an liceat habere plures præbendas? An licitum sit pingere in die festo, &c.* utrumque enim solùm probabile est, subindeque incertum & fallibile: Ergo per tale dogma, seu per iudicium reflexum de probabilitate sententiæ, non potest tolli omnis formido & dubietas de malitia morali operationis.

Confirmatur secundò: Si probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, seu iudicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, formidinem & dubietatem de malitia morali operationis excluderet, sequeretur affirmationem esse causam negationis, & possem rectè concludere me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de eo habeo formidinem & dubietatem: Sed hoc absurdum est: Ergo & illud. Sequela patet: quia formido & dubietas tantè de intrinseca ratione opinionis probabilis;

nam ut ait D. Thomas quæstione decima quarta de veritate articulo primo. *Tunc est dispositio opinantis, quando intellectus magis inclinatur in unam partem, sed de opposita dubitat: & prima parte, quæstione septuagesima nona, articulo nono, Opinio (inquirit) significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis, cum formidine alterius: Ergo si iudicium reflexum de probabilitate alicujus sententiæ, tollat formidinem & dubietatem de malitia morali operationis, sequitur affirmationem esse causam negationis, & me non habere de aliquo formidinem & dubietatem, quia de illo habeo formidinem & dubietatem.*

Confirmatur tertio: Si ex vi probabilitatis sententiæ minùs probabilis operans posset certificari hic & nunc se non peccare, ipsam eligendo, nullus unquam peccaret, sequendo conscientiam dubiam: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor est certa; nam ut ait Divus Thomas quodlibeto octavo, articulo decimo tertio. *Si ille qui habet plures præbendas in quadam dubitatione dem in ducitur contrarietate opinionum, & manente dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit; & sic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem.* Et Cajetanus tomo primo opusculi tractatu ultimo resp. 13. dubio ultimo: *Si applicatio (inquirit) ad opus fluctuat circa rectum & obliquum motum, scrupulus est conscientia, contra quem illicitè agitur, & obliquitas morali incurritur.* Sequela verò Majoris probatur: Non datur conscientia dubia, nisi simul concipiatur cum aliqua probabilitate; idè enim quis de veritate alicujus propositionis dubitat, & fluctuat inter utramque partem contradictionis, quia utrinque habet rationes probabiles: Ergo si sola probabilitas reflexè cognita in aliqua opinione, certificat conscientiam de rectitudine & honestate operationis, sequitur nullum unquam ex conscientia dubia peccare; nam semper habebit aliquod principium ipsum certificans de honestate & rectitudine suæ operationis, nimirum istud: *Sequens quamcumque sententiam probabilem, de honestate & rectitudine suæ operationis securus est.*

§. IV.

Aliæ rationes expenduntur.

PRAETER rationem jam adductam, quæ præcipua & fundamentalis est, plures aliæ suppetunt ad nostram conclusionem suadendam, & ad probandum non esse licitum sequi opinionem minùs probabilem, faventem libertati, in concursu probabilioris, quæ stat pro præcepto.

Prima est: Sententia minùs probabilis, licet secundum se, & dum non apparet alia probabilior, sit probabilis, tamen comparatione factâ ad probabiliorem, non manet probabilis, sed falsa & improbabilis censetur: Atqui sententiam cognitam improbabilem & falsam, nemo turâ conscientia sequi potest: Ergo nec sententiam minùs probabilem, in concursu probabilioris Major, in qua est difficultas, probatur: Sic te habet minùs verum ad intellectum, sicut minùs bonum ad voluntatem: Sed sic est quòd respectu voluntatis, licet quodlibet verè bonum sit amabile, secundum se sumptum, tamen comparatione ad majus bonum, non est amabile, neque bonum; unde factâ comparatione inter

L1 3 majus

majus & minus bonum, voluntas non potest eligere minus, repudiato majori, ut in tractatu de actibus humanis disputatione 9. articulo 3. fuse ostendimus: Ergo similiter licet opinio minus probabilis, secundum se, & præcindendo ab alia probabiliori, probabilis sit, & possit tunc conscientiam eligi; secus tamen in concursu alterius probabilioris.

- 44 Potestque hæc ratio & doctrina illustrari & confirmari ex Divo Thoma prima parte, quaestione quinquagesima, articulo primo ad primū, ubi ex Aristotele docet, medium comparatum ad unum extremum, alterum extremum videri, verbi gratia, tepidum comparatum calido, videtur frigidum, & comparatum frigido, videtur calidum; & media fidium, gravitas, comparata ad ultimam dicitur, & acuta ad primam; fuscum comparatum ad nigrum, album dicitur, & nigrum, si comparatur ad album. Ex quo ibidem infert sanctus Doctor, post Damascenum, Angelos dici immateriales, & incorporeos, quantum ad nos; & comparative ad Deum dici materiales & corporales. Unde cum opinio minus probabilis mediet inter improbabilem & probabiliorē, licet comparative ad improbabilem probabilis sit, facta tamen comparatione ad probabiliorē, censetur improbabilis; subindeque in concursu illius tunc conscientiam eligi nequit.

Ex qua ratione præcipuum Adversariorum fundamentum penitus evertitur: esto enim quoddam ille qui sequitur quaecumque probabilem sententiam, tunc operetur, & de rebus sine suæ operationis securus sit, non sequitur tamen posse tunc conscientiam eligi minus probabilem, in concursu probabilioris; quia, ut jam ostendimus comparatione ad probabiliorē, censetur aut videtur improbabilis; nemo autem tunc conscientiam sententiam improbabilem sequi potest.

Secunda ratio: Dictamen regulans rectam operationem non debet esse indifferens ut conformetur, vel non conformetur legi æternæ, quæ est prima regula bonitatis & rectitudinis nostrarum operationum, ut docet S. Thomas 1. 2. quæst. 19. art. 4. sed debet quantum est de se ipsi conformari, saltem quantum ad apparentiam, id est, debet magis ipsi conforme quam disforme apparere: sicut horologium, ut sit recta mensura durationis rerum corporearum, debet quantum est de se, comparari motui cæli, qui est prima regula & mensura omnium motuum inferiorum: Atqui dictamen rationis fundatum in opinione minus probabilis stante contra præceptum, in concursu probabilioris quæ favet præcepto, ne apparenter quidem legi æternæ conformatur; quia stante opinionum conflictu, non magis apparet non conformari, quam conformari, quia pars probabilior magis suadet non conformari: Ergo tale dictamen non potest esse regula rectæ operationis.

- 46 Tertia ratio: Ille non agit recte, qui in sua operatione non sequitur dictamen rationis: Sed talis est qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem: Ergo, &c. Major patet: quia dictamen rationis est proxima & immediata regula morum, ut docet sanctus Thomas loco supra citato. Minor verò suadetur: Dictamen rationis nihil est aliud quam inclinatio potentie rationalis ad assensum: Sed qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur hujusmodi inclinationem;

A cum inclinatio intellectus feratur ad illam partem contradictionis, pro qua sunt fortiora motiva, & magis convincentia, qualia sunt ea quibus opinio probabilior innititur: Ergo qui relicta opinione probabiliori sectatur minus probabilem, non sequitur dictamen rationis.

Quarta ratio: Qui facit opus quod probabilius credit posse displicere amico, etiam si probabiliter credat non displicere, contemnit amicum, subindeque contra leges amicitie peccat: v.g. quis probabilius putat amicum graviter offendendi, si in domum suam recipiat ejus inimicum, quamvis probabiliter credat non offendi, si vult nihilominus recipere inimicum, contemnit amicum, quia ita agit, ut etiam si contingat amicum lædi, non curet; si enim timeret eum lædere, vitaret periculum ipsum lædendi: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, asserentis actum esse illicitum, facit opus quod probabilius credit displicere Deo, etiam si probabile credat ipsum non displicere; eatenus enim opus displicet Deo, quatenus in se illicitum est: Ergo qui sequitur sententiam minus probabilem, asserentem actum esse licitum, in concursu probabilioris, affirmantis ipsum esse illicitum, peccat contra legem amicitie quam Deo exhibere tenetur.

Quinta ratio: Licet ignorantia invincibilis excuset à peccato, non tamen ignorantia vincibilis, quia una tollit ab actu rationem voluntarii, non verò altera, ut articulo 7. fuse expendimus: Sed qui sequitur opinionem minus probabilem, quam putat esse falsam, & à lege æterna discordantem, relicta eâ quam veriorē & probabiliorē, ac divinæ legi magis consonam existimat, non habet ignorantiam invincibilem, sed vincibilem veritatis; tum quia ratione formidinis, annexæ opinioni minus probabili, errorem aliquo modo prævidet; tum etiam quia veritatem aliquo modo contemnit, non curando de alia sententia, quam probabiliorē, subindeque veritati magis consonam aut propinquam arbitrat: Ergo ille qui sequitur sententiam minus probabilem, faventem libertati, relicta probabiliori, quæ stat pro præcepto, non excusatur à peccato.

Sexta ratio: Qui habet suspicionem, scrupulum, seu levem credulitatem, quod aliqua actio est illicita, peccat, & quidem mortaliter, si cum tali suspitione, scrupulo, vel credulitate levi, in gravi materia operetur: Ergo à fortiori ille peccat, qui habet conscientiam non solum dubiam & scrupulosam, sed etiam probabilem, imò & probabiliter, quod actus quem facit sit illicitus. Consequentia patet: quia probabilitas de malitia actus, præsertim si magna sit, qualis illa est, quæ probabiliori sententia convenit, magis accedit ad certitudinem de illa, quam levis suspicio, scrupulus, aut dubium: Ergo si ille qui agit contra dictamen contententia dubia, aut scrupulosa, existimantis aliquid actum esse illicitum, peccat, à fortiori ille qui agit contra opinionem, quam non solum probabilem, sed etiam probabiliorē existimat, & quæ asserit actum esse illicitum, & legi divinæ contrarium, non excusabitur à peccato.

Antecedens verò expressè habetur in jure, in cap. per tuas 2. de Simonia, ubi dicitur esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, nisi prius formido & scrupulus deponatur.

deponantur. Item in capite Inquisitioni de tenent. exc. cum propositus esset casus, An conjux habens conscientiam de impedimento dirimente, possit reddere & exigere debitum conjugale? Respondetur distinguendo, an talis habeat huiusmodi conscientiam ex credulitate probabili & discreta, an vero ex credulitate levi & temeraria? & in hoc secundo casu dicit textus: Quod ad pastoris sui consilium (conscientia levi & temeraria crudelitate explosa) licite poterit non solum reddere, sed etiam exigere debitum conjugale. Per parenthesim illam innuens, quod si ex credulitate illam, etiam vel temerariam, non exploderet, sine dubio, debitum petendo vel reddendo, peccaret.

Confirmatur ex Divo Thoma quodlibeto octavo, articulo decimo tertio, ubi ait: Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: uno modo, faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo, faciendo contra conscientiam, etiam si non sit contra legem, ut si conscientia dicat alicui quod levare festucam de terra sit peccatum mortale. Ex conscientia autem obligatur aliquis ad peccatum si habeat certam fidem de contrario eius quod agit, si ve etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Ergo ex D Thoma ille peccat, qui elicit aliquam actionem, quam ex conscientia dubia seu scrupulosa existimat esse illicitam, licet talis actio revera non sit illicita, nec legi divinae contraria. Unde cum ille qui habet conscientiam probabilem, imò & probabiliorem, de malitia suae operationis, fortiora motiva habeat & magis convincentia, quod ea illicita sit, quam ille qui ex conscientia dubia seu scrupulosa eam malam existimat, si iste peccat, à fortiori & ille peccabit.

§. V.

Eadem veritas ratione moralis susci-
detur.

RATIONES hucusque expositae, Theologi accipiunt, & ex purissimis ac limpidiſſimis Angelici Doctoris fontibus sumptae; ea quam illic expendimus, moralis erit, & ex diſtamine prudentiae, seu communi vitorum prudentum iudicio & existimatione petita, ac fundata in percelebri illo factorum Canonum dogmate: *In dubio tutior pars est eligenda*, de quo fusè articulo quinto. Cum enim dubium sit ac incertum, an rectè operemur, sequendo sententiam minus probabilem, in concursu probabilioris, & nullus dubitet licere sequi probabiliorem & tutiorem, relicta minus tutà & minus probabili, recta ratio & prudentia suadent, huic potius adherere sententiae, quae nulli prorsus errandi aut peccandi periculo nos exponit, quam illi quae nos probabili saltem errandi & peccandi periculo reddit obnoxios.

Gallici Annales referunt, Henricum IV. regentis & inclytæ memoriæ Gallorum Regem, cum ex colloquio, quod eo postulante habitum esset inter Doctores Catholicos, & haereticæ pravitatis Ministros, audisset ab iis, qui tum aderant haereticis Ministris, eos qui Catholicam fidem sequerentur, dum modo piè & rectè viverent, in via aeternae salutis ambulare; Catholicis Doctoribus ex adverso asseverantibus, eos qui Calvinistam doctrinam sectarentur, non posse ad aeternam felicitatem pervenire; Regem, inquam, sapientissimè dixisse, id prudenti consilio convenire, ut Catholicam & Ro-

manam potius fidem amplecteretur, quam Calvinianæ sectae adherere perseveraret; quippe ex partibus utriusque consensu, se posse, Romanæ Ecclesiae fidem profitendo, futuræ beatitudinis compotem fieri; at secundum Catholicorum doctrinam, si Calvinianam haeresim non abjuraret, aeternae damnationis poenam devitate non posse: viri porro prudentis esse, in salutis negotio partem tutiorem sequi. Quae ratio in summo Principe usque adeo valuit, ut repudiatis Calvinii erroribus, in Romanæ Ecclesiae partes migraverit.

Si in discursu in praesenti materia uti licet: cum enim incertum ac dubium sit, an liceat sequi sententiam minus probabilem, in concursu probabilioris, idque plures graves & docti Theologi constanter negent: contra vero omnes Doctores, tam qui nostrae adherent sententiae, quam qui oppositam amplectuntur, unanimiter, nulloque prorsus discrepante, tunc nos posse probabiliorem sequi sententiam, relicta minus probabili, profiteantur: nonne viri prudentis est, in salutis negotio, à quo tota hominis pender felicitas, tutiorem & probabiliorem partem sequi, relicta minus tutà, & minus probabili, nec se exponere probabili in materia morum errandi periculo, in qua (ut ait Lactantius) si quid erratum fuerit, vita omnis perit.

Confirmatur: Homo non minus debet esse cautes in his quae ad salutem animae spectant, quam in illis quae ad salutem corporis pertinent: Sed qui in istis uteretur opinione minus probabili, relicta probabiliori, imprudenter omnino & stultè ageret; verbi gratia, qui medicamentum reciperet, quod probabilis putaret esse mortiferum, vel qui navi se committeret, quam probabilis crederet perituram; aut qui sponte ingrederetur sylvam, quam probabilis putaret à latronibus inhabitatam; Ergo à fortiori imprudenter aguat, qui salutem spiritualem animae, opinionioni minus probabili, & minus tutè committunt, & qui (ut verbis Hugonis Victorini utar) non timent animae suae legem dare, quam corpori suo praescribere nolunt.

Confirmatur amplius: Si ex praecepto prudentiae tenemur emere vestes, quae meliores & commodiores nobis apparent, & sumere medicinam, quam credimus salubriorem, aut eligere viam, quam arbitramur tutiorem; à fortiori prudentia imperat, vel saltem suadet, in materia morum probabiles, & tutiores vias sectari, & veriores eligere pluraquam vestimentum, ut dicitur Divus Chrysostomus supra paragrapho secundo relatus. Et certè filij huius saeculi prudentiores filij lucis in generatione sua sunt, ut ait Christus Lucae decimo, homines enim saeculares & mundani, in agilibus saeculi, & bonorum temporalium administratione, omnem quam possunt sollicitatem sollicitè quaerunt: novi autem huius saeculi Theologi & Caluistae, quibus animarum cura commissa est, & qui divini luminis dispensatores & ministri (ut Dionysius Angelos appellat) non incongruè dici possunt, vias minus tutas, & minus probabiles, probabilioribus & tutioribus anteponi posse profitentur; idque in salutis negotio, quod omnium maximum est, & à quo, ut supra dicebamus, tota hominis pender felicitas: & quod mittere magis, in ipso etiam mortis articulo, in quo aeternitatis jacitur alea; mortis enim articulus (inquiunt) novam opera.

Lib. 3.
cap. 7.

53

54